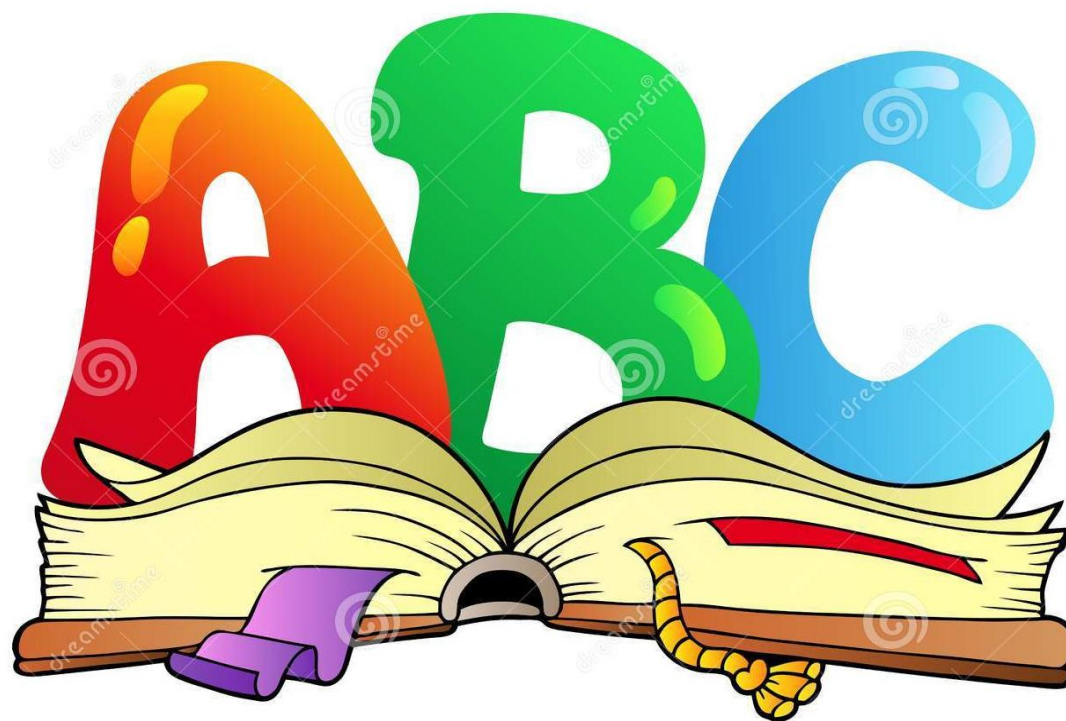

LATVIEŠU VALODA

RAKSTĪTIE UN IESPIESTIE BURTĪ

Aa <i>Aa</i>	Āā <i>Āā</i>	Bb <i>Bb</i>
Cc <i>Cc</i>	Čč <i>Čč</i>	Dd <i>Dd</i>
Ee <i>Ee</i>	Ēē <i>Ēē</i>	Ff <i>Ff</i>
Gg <i>Gg</i>	Ģģ <i>Ģģ</i>	Hh <i>Hh</i>
Ii <i>Ii</i>	Īī <i>Īī</i>	Jj <i>Jj</i>

Kk <i>Kk</i>	ķķ <i>ķķ</i>	Ll <i>Ll</i>
Ļļ <i>Ļļ</i>	Mm <i>Mm</i>	Nn <i>Nn</i>
Ņņ <i>Ņņ</i>	Oo <i>Oo</i>	Pp <i>Pp</i>
Rr <i>Rr</i>	Ss <i>Ss</i>	Šš <i>Šš</i>
Tt <i>Tt</i>	Uu <i>Uu</i>	Ūū <i>Ūū</i>
Vv <i>Vv</i>	Zz <i>Zz</i>	Žž <i>Žž</i>

SKAŅU IEDALĪJUMS

Skaņa un burts

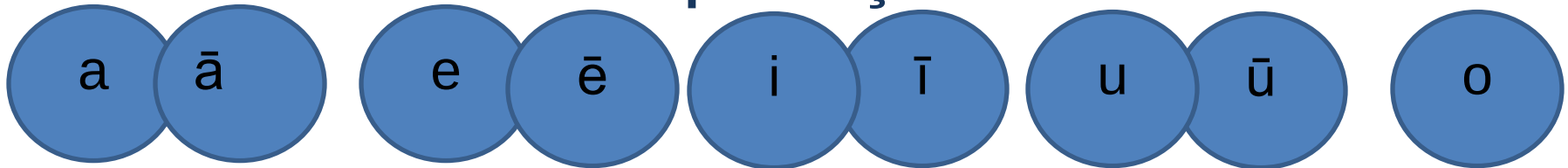
Skaņa – mazākā valodas vienība, ko izrunā un var dzirdēt.

Burts – skaņas grafiskais atveidojums (raksta).

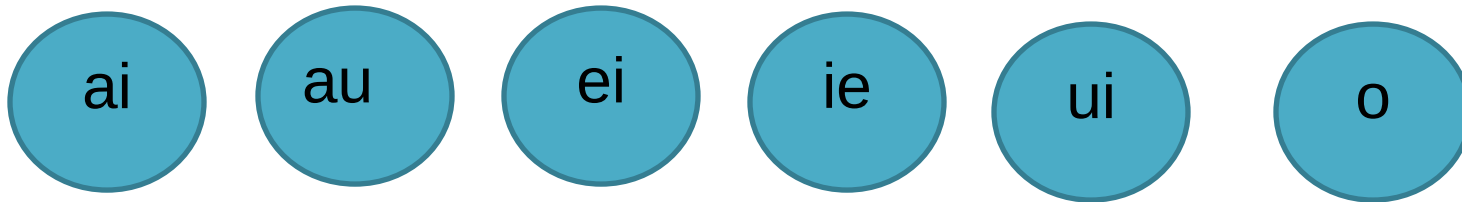
Patskaņi		Divskaņi	Līdzskaņi	
Īsie	garie		balsīgie	nebalsīgi
a, e, i, u, o	ā, ē, ī, ū, o	ai, au, ei, ie, ui, o	b, d, dz, dž, g, ģ, j, l, ļ, m, n, ņ, r, v, z, ž	c, č, f, h, k, ķ, p, s, š, t

PATSKAŅI, DIVSKAŅI UN LĪDZSKAŅI

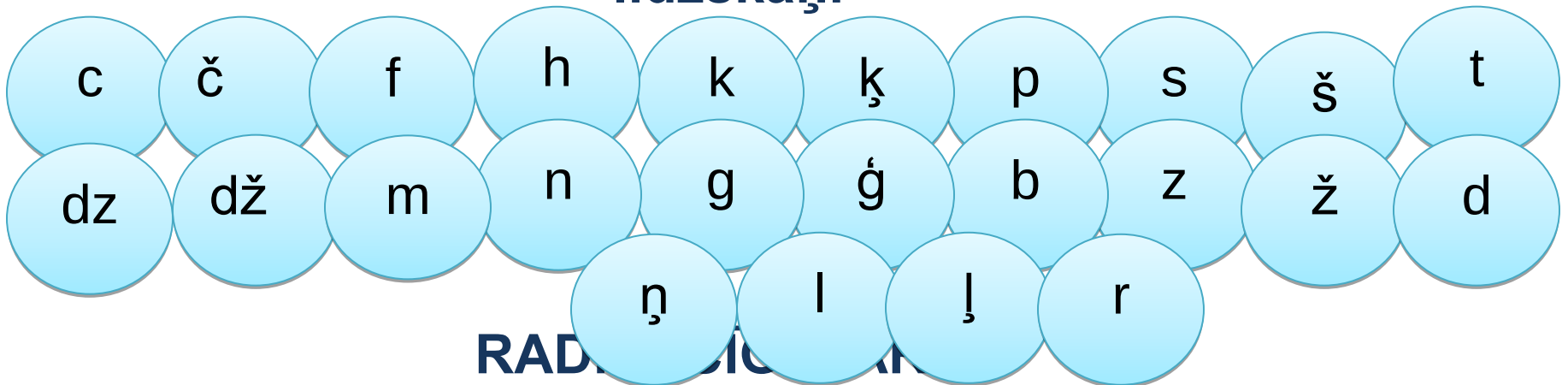
patskaņi

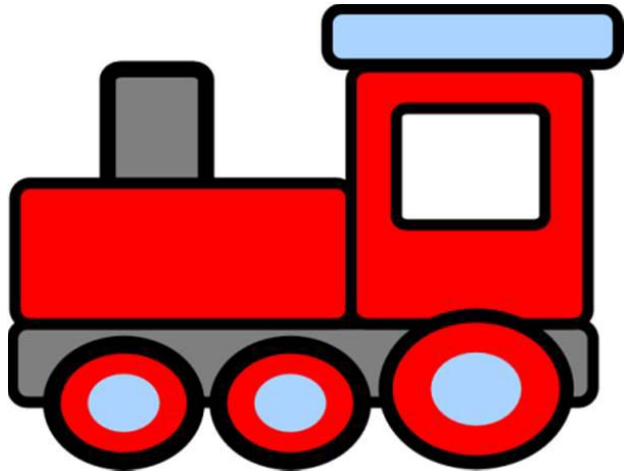
divskaņi

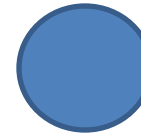
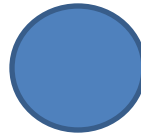
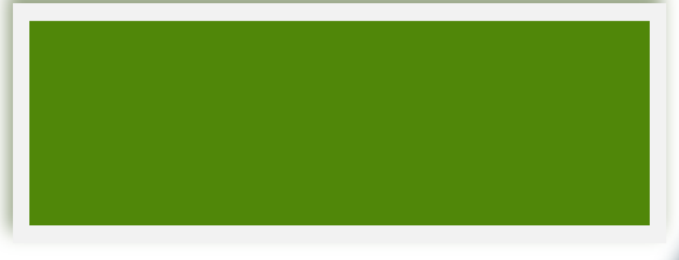
līdzskaņi

RADNĪCĪGĀS

SAKNE

GALOTNE

ZEME

ZEMĪTE

PAZEME

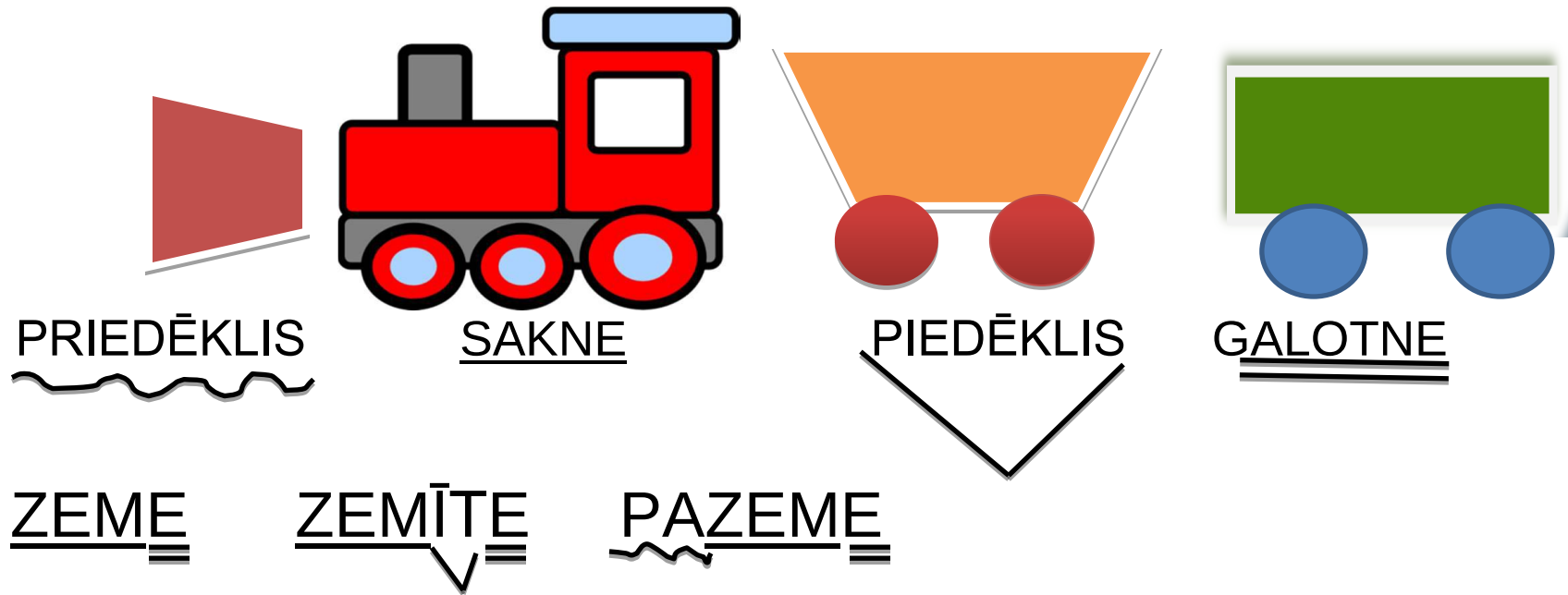
SAKNE

galvenā vārda daļa, kas ir kopīga radniecīgu vārdu saimei

GALOTNE

Ir vārda daļa, kas atrodas vārda beigās, un vārdu lokot tā mainās

RADNIECĪGI VĀRDI

PRIEDĒKLIS

Ir vārda daļa, kas atrodas saknes priekšā.

SAKNE

galvenā vārda daļa, kas ir kopīga radniecīgu vārdu saimei.

PIEDĒKLIS

Ir vārda daļa, kas atrodas starp sakni un galotni.

GALOTNE

Ir vārda daļa, kas atrodas vārda beigās, un vārdu lokot tā mainās.

LIETVĀRDS

Īpašvārds (**Muris**)

Sugas vārds (**kaķis**)

2 DZIMTES

Sieviešu dzimte
Tā ir (meitene, puķe)

Vīriešu dzimte
Tas ir.... (zēns, galds)

2 SKAITĻI

Vienskaitlis
(kaķis)

Daudzskaitlis
(kaķi)

LIETVĀRDS (KAS?)

Dzīvas būtnes:	Priekšmeti:	Parādības:	Vielas:
 kaķis suns cilvēks 	 grāmata soma mašīna	 sniegs lietus zibens	 eļļa cukurs medus

ĪPAŠĪBAS Vārds

(Kāds? Kāda? Kādi? Kādas?)

Vārdi, kas nosauc īpašības, ir īpašības vārdi.

2 DZIMTES

Sieviešu dzimte
Zaļa, priecīga, skaļa

Īpašības vārda dzimti nosaka lietvārds, ar kuru īpašības vārds saistīts.

Vīriešu dzimte
Zaļš, priecīgs, skaļš

2 SKAITĻI

Vienskaitlis
(kaķis) **melns**
(pildspalva) **melna**

Īpašības vārda skaitli nosaka lietvārds, ar kuru īpašības vārds saistīts.

Daudzskaitlis
(kaķi) **melni**
(pildspalvas) **melnas**

ĪPAŠĪBAS VĀRDA NOTEIKTĀ UN NENOTEIKTĀ GALOTNE

Nenoteiktā galotne	Noteiktā galotne
Zils zīmulis Zila pildspalva	Zilais zīmulis Zilā pildspalva
Lieto: • Runājot par pirmo reizi minētu, nezināmu priekšmetu, dzīvu būtni (Uz galda atrodas zils zīmulis.); • Ja īpašības vārda priekšā ir vietniekvārdi: Kāds, tāds, dažs (Kāda maza meitene iekāpa autobusā.); • Ja īpašības vārds ir izteicēja daļa: (Māja ir liela.)	Lieto: • Runājot par zināmu, pazīstamu priekšmetu vai dzīvu būtni (Zilais zīmulis nokrita no galda.); • Tiem īpašības vārdiem, kas seko aiz vārdiem šis, tas, pats, viss, mans, tavs, savs, mūsu, jūsu, viņu, viņa, viņas (Viņas dzeltenā matu lenta plīvoja vējā.); • Vispārākajā pakāpē (Vismazākais kaķēns rotaļājas ar peli.)

ĪPAŠĪBAS VĀRDA LOCĪŠANA

Īpašības vārdu ar noteikto galotni locīšanas paraugs:

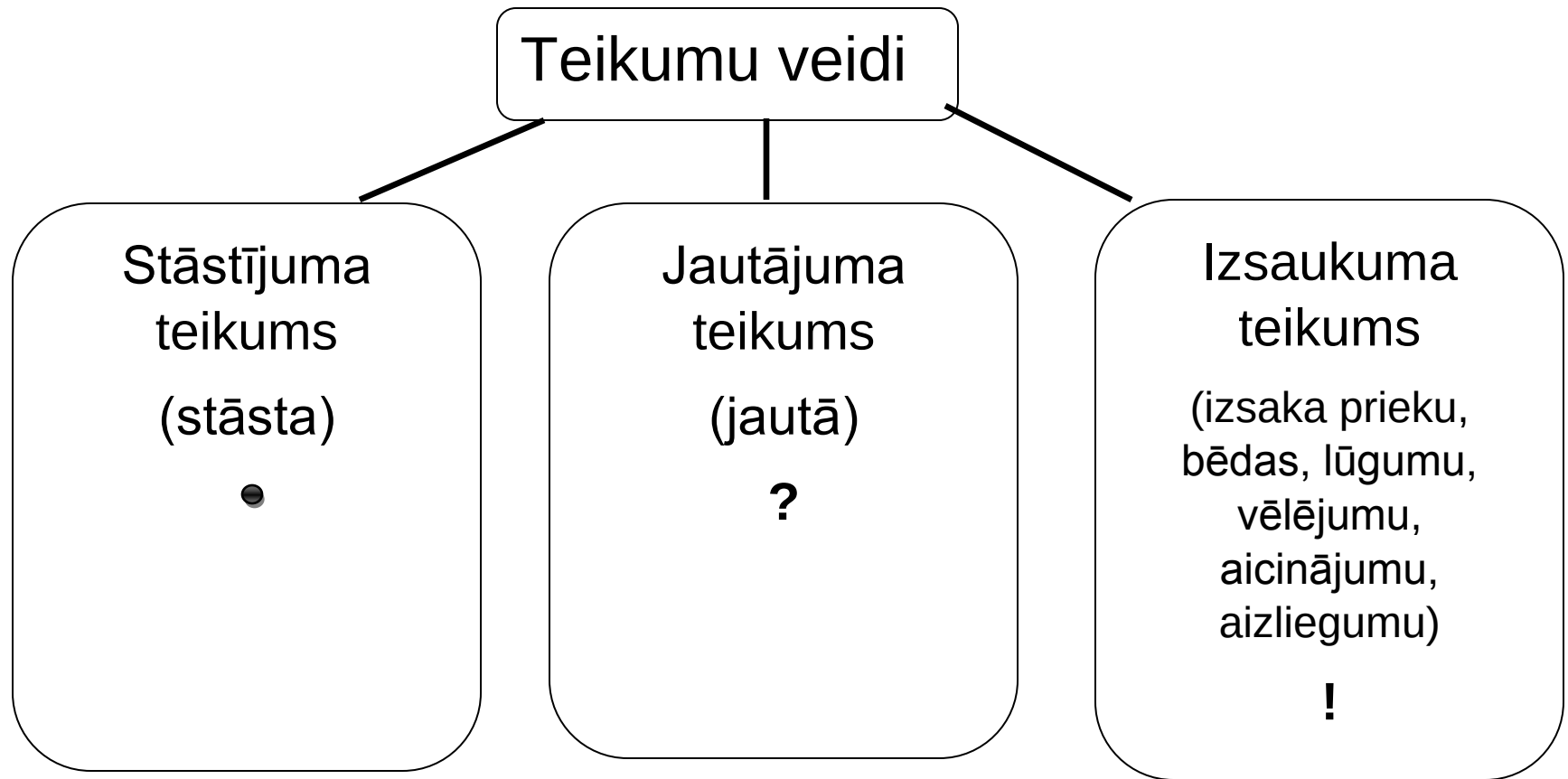
	<i>Dzimte</i>	<i>skaitlis</i>	<i>N. kas?</i>	<i>Ģ. kā?</i>	<i>D. kam?</i>	<i>A. ko?</i>	<i>L. kur?</i>
	<i>vīriešu</i>	<i>viensk.</i>	<i>-ais</i>	<i>-ā</i>	<i>-ajam</i>	<i>-o</i>	<i>-ajā</i>
	<i>vīriešu</i>	<i>daudzsk.</i>	<i>-ie</i>	<i>-o</i>	<i>-ajiem</i>	<i>-os</i>	<i>-ajos</i>
	<i>sieviešu</i>	<i>viensk.</i>	<i>-ā</i>	<i>-ās</i>	<i>-ajai</i>	<i>-o</i>	<i>-ajā</i>
	<i>sieviešu</i>	<i>daudzsk.</i>	<i>-ās</i>	<i>-o</i>	<i>-ajām</i>	<i>-ās</i>	<i>-ajās</i>

Īpašības vārdu ar nenoteikto galotni locīšanas paraugs:

	<i>Dzimte</i>	<i>skaitlis</i>	<i>N. kas?</i>	<i>Ģ. kā?</i>	<i>D. kam?</i>	<i>A. ko?</i>	<i>L. kur?</i>
	<i>vīriešu</i>	<i>viensk.</i>	<i>-ais</i>	<i>-ā</i>	<i>-ajam</i>	<i>-o</i>	<i>-ajā</i>
	<i>vīriešu</i>	<i>daudzsk.</i>	<i>-ie</i>	<i>-o</i>	<i>-ajiem</i>	<i>-os</i>	<i>-ajos</i>
	<i>sieviešu</i>	<i>viensk.</i>	<i>-ā</i>	<i>-ās</i>	<i>-ajai</i>	<i>-o</i>	<i>-ajā</i>
	<i>sieviešu</i>	<i>daudzsk.</i>	<i>-ās</i>	<i>-o</i>	<i>-ajām</i>	<i>-ās</i>	<i>-ajās</i>

TEIKUMS PĒC IZTEIKUMA MĒRĶA

Cilvēki runā teikumos. Teikumi sastāv no vārdiem. Katrā teikumā ir izteikta doma. Vārdus teikumā raksta ar atkāpīti vienu no otra. Katra teikuma pirmo vārdu raksta ar lielo burtu. Teikuma beigās liek pieturzīmi.

TEIKUMA GRAMATISKAIS CENTRS

TEIKUMA VIRSLOCEKĻI

(Kas? Ko dara? Ko darīja? Ko darīs?)

Vārdus, kas teikumā atbild uz noteiktiem jautājumiem, sauc par teikuma locekļiem.

Teikuma locekli, kas atbild uz jautājumu **kas?**, sauc par **teikuma priekšmetu**.

Teikuma locekli, kas teikumā atbild uz jautājumu **ko dara?**, **ko darīja?** vai **ko darīs?**, sauc par **izteicēju**.

Suns rej. Meitene lasa grāmatu.

TEIKUMU VEIDI

Vienkāršs

nepaplašināts teikums.

(teikums, kurā ir tikai
teikuma priekšmets un
izteicējs).

Zēns lasa.

Vienkāršs

paplašināts teikums.

(teikums, kurā bez
teikuma priekšmeta un
izteicēja ir arī citi teikuma
locekļi)

Zēns lasa grāmatu.

TEIKUMU VEIDI

Vienkāršs teikums

**Vienkāršs
nepaplašināts teikums.**
(teikums, kurā ir tikai teikuma
priekšmets un izteicējs).
Zēns lasa.

**Vienkāršs
paplašināts teikums.**
(teikums, kurā bez teikuma
priekšmeta un izteicēja ir arī citi
teikuma locekļi)
Zēns lasa grāmatu.

Salikts teikums

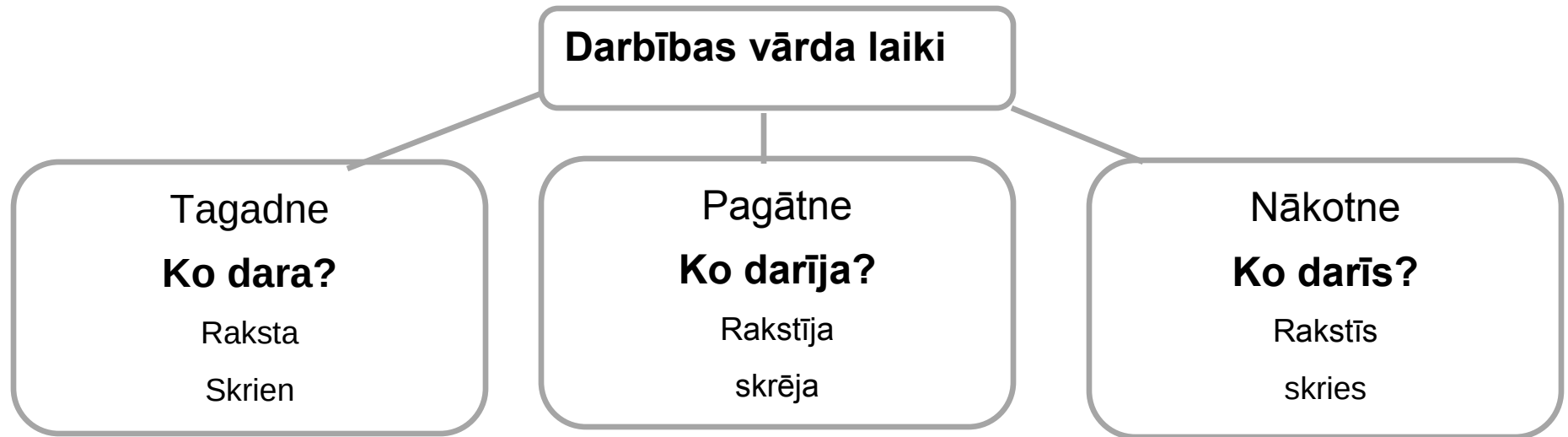
Salikts sakārtots teikums
Saliktā sakārtotā teikumā apvienoti vismaz
divi vienkārši teikumi.
Salikta sakārtota teikuma daļas viena no
otras **jāatdala ar komatu.**
Saliktā sakārtotā atsevišķas teikuma daļas var
saistīt arī sakārtojuma saikļi
un, bet, tomēr, taču, turpretī, turpretim, arī.
Arī šo **saikļu priekšā liekams komats.**

Salikts pakārtots teikums
Saliktu teikumu, kurā vismaz viena daļa
ir atkarīga un vismaz viena neatkarīga,
sauc par saliktu pakārtotu teikumu.
Palīgteikumus parasti ievada kāds
pakārtojuma vārds:
**ja, vai, kad, jo, kamēr, kā, ka;
lai, kur, cik, kā, kas, kurš, kāds**

DARBĪBAS VĀRDS

(Ko darīt?)

Izsaka darbību vai stāvokli.

DARBĪBAS VĀRDS. Vietniekvārds.

Ja darbību veic viens darītājs, tad darbības vārds ir **vienskaitlī**.

Ja darbību veic vairāki darītāji, tad darbības vārds ir **daudzskaitlī**.

Darbības darītāju vietā var lietot citus vārdus, kurus sauc par **personu vietniekvārdiem**.

Personu vietniekvārdi ir:

Personas	Vienskaitlis	daudzskaitlis
I persona	es	Mēs
II persona	tu	jūs
III persona	Viņš, viņa	viņi, viņas

DARBĪBAS VĀRDU LOCĪŠANA

Darbības vārda locīšanu sauc par konjugēšanu.

TAGADNE

es lasu	tu lasi	viņš lasa viņa lasa
mēs lasām	jūs lasāt	viņi lasa viņas lasa

NĀKOTNE

es lasīšu	tu lasīsi	viņš lasīs viņa lasīs
mēs lasīsim	jūs lasīsit	viņi lasīs viņas lasīs

PAGĀTNE

es lasīju	tu lasīji	viņš lasīja viņa lasīja
mēs lasījām	jūs lasījāt	viņi lasīja viņas lasīja

SINONĪMI. ANTONĪMI

Sinonīmi ir vārdi ar tuvu vai pilnīgi vienādu nozīmi.

iet

tipināt

lāčot

Antonīmi ir vārdi ar pretēju nozīmi.

bēdīgs

Priecīgs

karsts

auksts

SKAITĻA VĀRDS

(cik? kurš? kura?)

Vārdi, kas izsaka priekšmetu vai dzīvu būtnu skaitu vai secību, kādā tie seko cits citam.

Pamata skaitļa
vārdi (cik?)

Viens (1)

Trīs (3)

Kārtas skaitļa vārdi
(kurš? kura? kuri?
kuras?)

pirmais (1.)

trešais (3.)

LIETVĀRDU LOCĪŠANA

Pārveidojot lietvārdu atbilstoši jautājumiem, **mainās tā galotne**. To sauc par **lietvārda locīšanu**.

Latviešu valodā ir **7 locījumi**:

nominatīvs	N. kas?
ģenitīvs	Ģ. kā?
datīvs	D. kam?
akuzatīvs	A. ko?
instrumentālis	I. ar ko?
lokatīvs	L. kur?
vokatīvs	V. (<i>bez jautājuma</i>)

LIETVĀRDU LOCĪŠANA

LOCĪJUMS	sieviešu dzimte vienskaitlis	sieviešu dzimte daudzskaitlis	vīriešu dzimte vienskaitlis	vīriešu dzimte daudzskaitlis
N. kas?	māja	mājas	zēns	zēni
Ģ. kā?	mājas	māju	zēna	zēnu
D. kam?	mājai	mājām	zēnam	zēniem
A. ko?	māju	mājas	zēnu	zēnus
I. ar ko?	ar māju	ar mājām	ar zēnu	ar zēniem
L. kur?	mājā	mājās	zēnā	zēnos
V. -	māja!	mājas!	zēn!	zēni!

SALIKTIE NOSAUKUMI

Ar lielo sākumburtu raksta katru vārdu
nosaukumā

Jānis Bērziņš
Latvijas Republika
Piena Ceļš
Lielais Lācis

Ar lielo sākumburtu raksta pirmo vārdu
nosaukumā

Daugavpils novads
Riebiņu pagasts
Valkas iela
Slīteres rezervāts
Zinību diena

VĀRDUS TEIKUMĀ IEDALA

The diagram shows the title 'VĀRDUS TEIKUMĀ IEDALA' with two arrows pointing down to the headers of a two-column table: 'PATSTĀVĪGI VĀRDI' and 'PALĪGVĀRDI'.

PATSTĀVĪGI VĀRDI	PALĪGVĀRDI
lietvārdi darbības vārdi īpašības vārdi skaitļa vārdi	Aiz, ap, ar, caur, gar, līdz, pēc, no, pa, par, pār, pie, uz, vai, arī, un, bet, ka, jā, nē <i>u.c</i>

VIENLĪDZĪGI TEIKUMA LOCEKĻI

- 1) ir vismaz divi;
- 2) atbild uz vienu un to pašu jautājumu;
- 3) paskaidro vienu un to pašu teikuma locekli;
- 4) visbiežāk pieder vienai un tai pašai vārdšķirai.

Rakstot bieži vienlīdzīgus teikuma locekļus saista vārdi **un, vai** .

Dārza auga kartupeļi un burkāni.

Ja vārdu **un** neraksta, tad vienlīdzīgus teikuma locekļus citu no cita atdala ar **komatu**.

Dārza auga kartupeļi , burkāni.

TIEŠĀ RUNA

Tiešā runa ir kādas personas runas vai domu tiešs atkārtojums.

Vārdus, kas norāda uz runātāju vai runas situāciju precīzāk, sauc par piebildi.

Rakstos tiešo runu liek pēdiņās.

Piebilde: „Tiešā runa.”

Piebilde: „Tiešā runa?”

Piebilde: „Tiešā runa!”

UZRUNA

Vārds, ar kuru uzrunā kādu, ir uzruna.

Uzruna ir vārds vokatīvā.

Uzrunu no pārējiem teikuma vārdiem atdala ar komatu.

- 1) Uzruna vai uzrunas grupa var atrasties **teikuma sākumā**- tad komatu liek aiz tās;
Marta, pacel grāmatu!

Liene atbildēja māmiņai: "**Māmiņ**, es lasu grāmatu."

- 2) Uzruna vai uzrunas grupa var atrasties **teikuma vidū**- tad to no abām pusēm atdala ar komatu ;

Vai tu, **mīlo brālīt**, grāmatu izlasīji?

Māmiņa jautāja: "Vai tu, **Lienīt**, jau izmācījies?"

- 3) Uzruna vai uzrunas grupa var atrasties teikuma beigās- tad komatu liek pirms tās.
Laiks iet gulēt, **brālīt**!

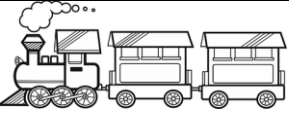
Liene skaļi iesaucās: "Steidzies ātrāk mājās, **mīlo māmiņ**!"

Viennozīmīgi un daudznozīmīgi vārdi

Vārda nozīme pilnībā atklājas tikai vārdu savienojumā vai teikumā.

Homonīmi

Vārdus ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet dažādām savstarpēji nesaistītām nozīmēm sauc par homonīmiem.

vilciens	vilciens	spāre	spāre	vīle	vīle
					

Pie ezera lidinājās **spāres**.

Mājai uzlika **spāres**.

Vārdu analīze teikumā

Vārdšķira	Kas jānosaka
Lietvārds (lietv.)	sugas vārds(sugas v.) vai īpašvārds (īpašv.); dzimte (vīr.dz. vai siev.dz.); skaitlis (vsk. vai dsk.); jautājums
Īpašības vārds (īp.v.)	dzimte(vīr.dz. vai siev.dz.), skaitlis (vsk. vai dsk.), jautājums
Darbības vārds (darb.v.)	Laiks (tag., pag., nāk), skaitlis (vsk. vai dsk.), persona (1.p., 2.p., 3.p)
Personu vietniekvārds (pers.vietniekv.)	Skaitlis (vsk. vai dsk.), persona (1.p., 2.p., 3.p.)
Skaitļa vārds (sk.v.)	Dzimte (vīr.dz. vai siev.dz.), jautājums

Paraugs:

Zēni ieraudzīja brūnās laukirbes.

zēni – lietv., sugas., v., vīr.dz., dsk., kas?

ieraudzīja – darb.v., pag., dsk., 3.p.

laukirbes – lietv., sugas v., siev.dz., dsk., ko?

brūnās - īp.v., siev.dz., dsk., kādas?

Izmantotā literatūra:

1. G.Andersone, M.Filatova, Ā.Ptičkina, Zīle Latviešu valoda 4.klasei, Valodas gudrību grāmata, Zvaigzne ABC
2. G.Andersone, Ā.Ptičkina, Zīle Latviešu valoda 3.klasei, Valodas gudrību grāmata II, Zvaigzne ABC
3. G.Andersone, Ā.Ptičkina, Zīle Latviešu valoda 3.klasei, Valodas gudrību grāmata I, Zvaigzne ABC
4. Ā.Ptičkina, Zīle Latviešu valoda 2.klasei, Valodas gudrību grāmata II, Zvaigzne ABC
5. Ā.Ptičkina, Zīle Latviešu valoda 2.klasei, Valodas gudrību grāmata I, Zvaigzne ABC
6. G.Andersone, D.Ērgle, M.Filatova, V.Golubova. I.Ikale, Mazā zīle Latviešu valoda 1.klasei, Zvaigzne ABC
7. Z.Anspoka Latviešu valoda 2.klasei, otrā daļa, Lielvārds
8. Z.Anspoka Latviešu valoda 2.klasei, pirmā daļa, Lielvārds
9. <http://www.uzdevumi.lv/>
10. http://visc.gov.lv/specizglitiba/metmat_esfpr.shtml